

RIKSDAGENS
GRUNDLAGSUTSKOTTET

Helsingfors
den 9 december 1994
Utlåtande nr 25

Till Arbetspolitiska utskottet

Arbetspolitiska utskottet har genom en skrivelse av den 10 oktober 1994 begärt utlåtande av grundlagsutskottet om regeringens proposition nr 90 med förslag till lag om ändring av lagen om jämställdhet mellan kvinnor och män samt om lagmotion nr 34 med förslag till lag om ändring av 4 § lagen om jämställdhet mellan kvinnor och män och nr 35 med förslag till lag om ändring av lagen om jämställdhet mellan kvinnor och män.

Utskottet har hört regeringsrådet Pirkko Mäkinen vid social- och hälsovårdsministeriet, jämställdhetsombudsmannen Tuulikki Petäjaniemi, äldre regeringssekreteraren Pirjo Staffans vid finansministeriet, förhandlingschefen Heikki Saipio vid Finlands Kommunförbund, vicehäradshövdingen Harri Hietala vid Industrins och Arbetsgivarnas Centralförbund som representant också för Affärsarbetsgivarnas Centralförbund AAC, juristen Jorma Rusanen vid Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC, juristen Mika Hämäläinen vid Tjänstemännens förhandlingsorganisation TFO, juristen Jorma Skippari vid Tjänstemannacentralorganisationen FTFC, juristen Heikki Sipiläinen vid Statens samorganisation VTY, forskaren Ulla Aitta vid Akava, professorn Niklas Bruun, professorn Mikael Hidén, juris licentiaten Liisa Nieminen, professorn Risto Nuolimaa och professorn Ilkka Saraviita.

Efter att ha behandlat ärendet i ett statsförfattningsrättsligt perspektiv anför grundlagsutskottet vördsamt följande.

Regeringens proposition

Regeringen föreslår att lagen om jämställdhet mellan kvinnor och män ändras för att kvinnor och män skall vara likvärdigt representerade i statliga kommittéer, delegationer och andra motsvarande organ. I propositionen föreslås vidare

att kvinnor och män likvärdigt skall medverka i förvaltningsorgan vid ämbetsverk och inrättningar och i bolag där någon kommun eller staten innehar aktiemajoriteten.

Lagändringen grundar sig på fullgörande av skyldigheterna i EES-avtalet. Lagen avses träda i kraft så snart som möjligt efter att den har antagits och blivit stadfäst.

Lagförslaget bör enligt ingressen behandlas i den ordning som föreskrivs i 66 § riksdagsordningen.

Lagmotionerna

I båda lagmotionerna föreslås en kvotprincip, enligt vilken det i kommittéer och liknande organ skall ingå minst 40 procent kvinnor och minst 40 procent män. Lagmotion nr 35 avviker dessutom från regeringens proposition bl.a. genom att maximibeloppet för gottgörelse föreslås bli slopat.

Lagförslagen i lagmotionerna bör enligt sina ingresser behandlas i den ordning som föreskrivs i 66 § riksdagsordningen.

Utskottets ställningstaganden

Jämställdhetslagen stiftades i vanlig lagstiftningsordning efter att grundlagsutskottets statsförfattningsrättsliga anmärkningar om lagförslaget behörigen hade beaktats (GrUU 1/1986 rd). Utskottets anmärkningar gällde bland annat förslaget att 14 § 2 mom. i lagen skulle omfatta riksdagen och dess organ. Detta lagrum föreslås nu bli upphävt och ersatt med straffstadganden i en ny 14 a §. I enlighet med utskottets tidigare ställningstagande måste ändringen av straffstadgandet beaktas i 2 § 2 mom. för att lagförslaget skall kunna behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

I ovan nämnda utlåtande ansåg utskottet att det utan hinder av 5 § regeringsformen var möjligt att stadga i en vanlig lag om att ett förfarande som bygger på en plan och som avser att fullfölja lagens syfte i praktiken inte skall ses som diskriminering på grund av kön. I överensstämmelse med detta ställningstagande anser utskottet att 4 § kan stiftas i vanlig lagstiftningsordning enligt både regeringens lagförslag och lagmotionerna. I dessa förslag till stadgande, som enligt lydelsen gäller myndigheternas skyldigheter, är det nämligen dels fråga om en planmässig strävan att främja den faktiska jämställdheten mellan könen, dels om att de till buds stående instrumenten för detta uttryckligen nämns i själva lagtexten. Samtliga förslag utgår också från att kravet på en jämn könsfördelning kan frångås av särskilda skäl. Ett sådant skäl kan enligt utskottet bland annat vara att det leder till diskriminering av en person eller står i strid med en grundläggande eller mänsklig rättighet om kraven uppfylls.

Utskottet menar att det med tanke på 4 § är lämpligt att precisera i lagens ikraftträdelsestadgande vad som händer med mandattiden för de organ som har valts medan de tidigare stadganena var i kraft. Utskottet anser att det åtminstone behövs en skälig övergångsperiod under vilken nya organ vid behov tillsätts.

I anknytning till sitt ställningstagande till lagstiftningsordningen uppmärksammade utskottet 4 § 3 mom. i regeringens lagförslag och i lagmotion nr 35. Såsom ovan konstaterats gäller de föreslagna regleringarna enbart myndigheter. Därför är det klart att bolag med kommunal eller statlig majoritet förpliktas av stadganena exempelvis vid bolagsstämmor. Däremot berörs inte andra delägare.

I den avgörande behandlingen deltog ordföranden Niinistö, vice ordföranden Alho, medlemmarna Jansson, Kaarilahti, Laine, M. Lauk-

Utskottet har fått en utredning om EG-domstolens utslag i det s.k. fallet Marshall (EGT C-271/91) som anknyter till EG:s jämställdhetsdirektiv (76/207/EEG). Enligt propositionen förbjuder direktivet all diskriminering på grund av kön, både direkt och indirekt. Dessutom uppmanas medlemsstaterna att vidta positiva åtgärder och avskaffa stadganden med diskriminerande innehåll i sin nationella lagstiftning.

I det aktuella fallet intog EG-domstolen den ståndpunkten att skada som åsamkats genom diskriminering skall ersättas till fullt belopp och med ränta. Arbetspolitiska utskottet bör därför göra en bedömning av hur principen om full ersättning i enlighet med EG-domstolens beslut skall kunna beaktas i jämställdhetslagen (t.ex. 12 och 13 §§) för att det inte skall uppstå en konflikt mellan EG-rätten och den nationella lagen. Det är härvid skäl att observera att gottgörelse enligt jämställdhetslagen är en påföljd för arbetsgivaren för brott mot lagen och således en annan typ av rättsmedel än ersättning till den som lidit skada. Med tanke på principen om full ersättning är det dock väsentligt att både ersättningen och gottgörelsen är ekonomisk.

Med stöd av det ovan sagda anför grundlagsutskottet vördsamt

att lagförslagen i regeringens proposition och i lagmotionerna nr 34 och 35 kan behandlas i den ordning som föreskrivs i 66 § riksdagsordningen, lagförslaget i regeringens proposition dock under förutsättning att utskottets statsförfattningsrättsliga anmärkning om lagens 2 § 2 mom. med anledning av lagförslagets 14 a § beaktas på behörigt sätt.

kanen, J. Leppänen, Moilanen, Mölsä, Nikula, Varpasuo, Viljanen, Vuoristo, Vähänäkki och Väistö samt suppleanten Helle.

Avvikande åsikt

I grundlagsutskottets utlåtande framhålls om 4 § i regeringens proposition och i lagmotionerna att det är fråga om en planmässig strävan att främja den faktiska jämställdheten mellan könen och att de till buds stående instrumenten för detta uttryckligen nämnts i själva lagtexten. Därför anser jag det vara onödigt med utskottsmajoritetens anmärkning att det särskilda skäl att avvika från den föreslagna huvudregeln i lagförslagen skall vara att ”det leder till diskriminering av en person eller står i strid med en grundläggande eller mänsklig rättighet om kraven uppfylls”.

Jämställdhet är en grundläggande rättighet för individen, så att om den uppfylls med de medel som föreslås i lagförslaget och motionerna kan det inte innebära diskriminering av en individ eller kränkning av grundläggande eller mänskliga rättigheter. Redan när jämställdhetslagen stiftades 1986 skrevs det in i den att diskriminering inte är ett planmässigt förfarande som går ut på att syftet med lagen skall uppfyllas i praktiken. Samma princip uttrycks i FN:s konvention om kvinnors rättigheter, som Finland har förbundit sig att följa.

Helsingfors den 9 december 1994

Paavo Nikula

